

determine initially disrupted component that determines the course of the entire correctional process, including the use of high frequency therapy.

Key words: neuroacoustic training, sound modulations, stimulation of natural activity of brain structures.

Стаття надійшла до редакції 25.01.2017 р.

Прийнято до друку 24.02.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Савченко С. В.

УДК 378.011.3-051;37.013.42 (045)

І. В. Самойлова

СУЧАСНІ УМОВИ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ – ЛОГОПЕДА У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Соціально-економічні зміни, які відбуваються в Україні, що орієнтуються на входження в європейській освітній простір, потребують реформування системи вищої освіти, її удосконалення, підвищення рівня її якості з метою забезпечення підготовки кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці, впровадження наукоємких технологій. Важливою проблемою сучасної освіти є підготовка вчителя-логопеда, який уміє нешаблонно мислити, з високим рівнем особистісних якостей, здатних творчо застосовувати знання бути педагогічно гнучким щодо інноваційного перетворення освітнього процесу у спеціалізованих навчальних закладах.

Високий професіоналізм фахівців багато в чому залежить від потенціалу, отриманого у вищому навчальному закладі, від ступеня задоволення його освітніх потреб і професійної підготовки, і тому, головною вимогою до системи вищої освіти стає задоволення пізнавального інтересу студентів при проектуванні й реалізації індивідуально-освітнього маршруту студента. У цьому випадку, система вищої освіти стає гнучкою, варіативною, що чуйно реагує на зміну запитів суспільства, що й відповідає освітнім потребам майбутнього вчителя-логопеда.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що проблема професійної підготовки студентів була у центрі уваги багатьох дослідників: передачі знань підростаючому поколінню (В. Оконь, А. Петровський, В. Полонський, І. Харламов та інші); єдності викладання і навчання (С. Баранов, В. Краєвський, І. Лернер, П. Підкасистий, М. Скаткін та інші); особистісні та професійні якості педагога (Ф. Гоноболін, В. Крутецький, Н. Кузьміна, Г. Сухобська,

С. Кондратьєва, Ю. Кулюткін, В. Сластьонін, А. Маркова, А. Орлов, Л. Фрідман).

Тому метою статті є розкрити психолого-педагогічні особливості професійної підготовки майбутніх вчителів-логопедів.

У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях приділяється увага професійній підготовці майбутнього вчителя, зокрема змісту педагогічної освіти (А. Алексюк, С. Гончаренко, М. Євтух, І. Зязюн, І. Підласий та інші); вдосконаленню технологій навчання майбутнього вчителя (В. Бондар, О. Мороз, О. Пехота, О. Савченко та інші); оптимізації методів і прийомів професійної підготовки майбутніх вчителів (Д. Кавтарадзе, М. Поташник, Т. Яценко та інші).

Професійна підготовка майбутнього вчителя – об'єктивний процес, в основі якого лежать певні закономірності:

- обумовленість системи підготовки освітніми потребами особистості і суспільства;

- відповідність змісту, форм, методів, технологій загально-професійної підготовки рівню розвитку педагогічної науки і освітньої практики, особливостям професійної педагогічної діяльності в сучасних умовах;

- єдність задач професійної освіти, виховання і розвитку особи майбутніх вчителів-логопедів в процесі підготовки;

- взаємозв'язок цілей, функцій, змісту і методів професійної підготовки;

- залежність якості професійної підготовки від характеру, змісту, форм і методів організації освітнього процесу та ін. [1].

І. Глазкова так визначає мету професійної підготовки:

- формування якостей майбутнього вчителя (М. Кобзев, В. Страхів) [5];

- оволодіння систематизованими знаннями, уміннями, навичками і необхідними особистісними професійними якостями (Н. Хмель) [7];

- озброєння студентів професійними знаннями, уміннями навичками (Н. Кузьміна).

У довідковій словниковій літературі якості знань виявляються в результаті багатоаспектного аналізу засвоєння і застосування знань людиною в різних видах діяльності. І. Лернер, В. Краєвський розглядали якості знань:

Повнота знань студента визначається кількістю всіх знань про об'єкт, що вивчається, передбачених програмою.

Глибину знання характеризує число усвідомлених істотних зв'язків даного знання з іншими, з ним що співвідносяться.

Оперативність знань передбачає готовність і уміння студента застосовувати їх у схожих ситуаціях.

Гнучкість знань виявляється в швидкості знаходження способів застосування його при зміні ситуації. Показником гнучкості знання є

також здатність запропонувати декілька способів його застосування для однієї і тієї ж ситуації.

Конкретність і *узагальненість* виявляються в розкритті конкретних проявів узагальненого знання і в здатності підводити конкретні знання під узагальнені. Узагальнене знання завжди передбачає наявність конкретних знань.

Систематичність знань припускає усвідомлення складу деякої сукупності знань, ієрархії їх і послідовності, тобто усвідомлення одних знань як базових для інших.

У комплексному дослідженні проблеми професійної підготовки майбутніх учителів-логопедів Є. Бондаревська пропонує концепцію вдосконалення професійно-педагогічної підготовки. Вона виокремлює наступні підходи:

- особистісно-професіографічного – виявлення властивостей особистості сучасного вчителя і моделювання змісту його підготовки з урахуванням цих властивостей;
- системно-компонентного – із виокремленням у системі педагогічної освіти трьох основних елементів: орієнтація на професію, професійну підготовку й професійну адаптацію вчителів-логопедів;
- професійно-діяльнісного – виражається у формуванні в студентів системи професійно-значущих умінь і здібностей, що визначають успішність професійної діяльності [2, с. 74–80].

В. Сластьонін необхідною умовою якісної підготовки студентів вважав функціональну повноту педагогічної освіти, що забезпечує взаємозв'язок методологічної, спеціальної, загальнопедагогічної, психологічної, професійно-етичної, дидактичної й методичної підготовки вчителів, формування в студентів сучасного стилю цілісного науково-педагогічного мислення, готовності до професійної самоосвіти [4, с. 63].

На думку Б. Райського, професійно-педагогічна підготовка означає оволодіння більшим обсягом суспільно-політичних і наукових знань із навчальної дисципліни й суміжних галузей науки, володіння високим рівнем загальної культури, знання педагогічної теорії, загальної, вікової й педагогічної психології, здатність до врахування умов розв'язання даного педагогічного завдання й самокритичного аналізу результатів, формування широкого кола знань і навичок виконання відповідних дій, що є компонентом конкретних видів навчально-виховної діяльності.

Сутність вимог до підготовки педагогічних кадрів полягає у створенні умов для їхньої наступної ефективної професійної діяльності з урахуванням швидкої зміни в структурі й змісті шкільної освіти й необхідності відновлення педагогічних знань і оволодіння сучасними методиками навчання предмета. Тому за роки навчання майбутній учитель повинен не тільки придбати знання, але й навчитися ці знання здобувати самостійно.

Професійна підготовка з боку особистісного підходу у своїх дослідженнях розглядає Е. Галицьких. На її думку, етапам професійної

підготовки відповідають «фази» розвитку особистості майбутнього вчителя, що входять в нове середовище педагогічного вищого навчального закладу:

- *адаптація* – засвоєння цінностей і норм педагогічної культури, оволодіння засобами і формами діяльності;
- *індивідуалізація* – індивідуальність особистості майбутнього вчителя, самовизначення у професії, знаходження особистісного значення майбутньої професійної діяльності;
- *інтеграція* – професійна самореалізація в контексті педагогічної реальності.

К. Абульханова-Славська дотримується точки зору про тісний взаємозв'язок і взаємовплив професії та життєвого шляху, що розглядає професійне самовизначення особистості як найважливіший фактор – реалізацію особистісної перспективи.

Професійний розвиток майбутнього вчителя-логопеда відбувається через засвоєння цінностей майбутньої професії. Вони виступають основою формування ціннісно-професійної позиції, яка регулює процес вирішення професійних завдань. Фахівець характеризується здатністю вийти за межі безперервного потоку повсякденної педагогічної практики і побачити свою професійну працю в цілому. Надає майбутньому вчителю-логопеду можливість конструювати своє сучасне і майбутнє, можливість внутрішньо сприймати, усвідомлювати і оцінювати труднощі і протиріччя педагогічного процесу, самостійно і конструктивно вирішувати їх відповідно до своїх ціннісних орієнтацій, розглядати труднощі як стимул подальшого розвитку. Усвідомлення вчителем своїх потенційних можливостей, перспективи особистісного і професійного зростання спонукає його до постійного експериментування, що розуміється як пошук, творчість, можливість вибору. Вирішальним елементом професійного розвитку вчителя-логопеда є можливість і необхідність робити вибір, а значить, відчувати свою свободу, з одного боку, і свою відповідальність за усе, що відбувається і станеться, з іншого боку.

Л. Мітіна визначає характеристику праці вчителя з наступних напрямів: педагогічна спрямованість, педагогічна компетентність, педагогічна гнучкість. Автор визначає напрями, які характеризують особистість вчителя від яких залежить ефективність педагогічної праці. Фундаментальною умовою розвитку інтегральних характеристик особистості вчителя є усвідомлення ним необхідності зміни, перетворення свого внутрішнього світу і пошук нових можливостей самореалізації в професійній праці, тобто підвищення рівня професійної самосвідомості [5, с. 87].

На думку В. Петровського особистісна гнучкість включає загальнопсихологічну характеристику індивіда, що пов'язана зі змінами індивідуальних параметрів діяльності, яка пов'язана з рухливістю

нервових процесів. Автор встановив, що підвищення гнучкості мислення учнів, може бути варіативним, за умови наявності гнучкості у вчителя.

Отже метою формування гнучкості педагогічних знань у вищому навчальному закладі можна визначити як можливість студентів на практиці застосовувати знання в нових незнайомих ситуаціях, є необхідним для розвитку значущих якостей майбутніх педагогів. Тобто повинна бути сформована педагогічна грамотність.

Загальні педагогічні знання становлять основу педагогічної грамотності. В. Онушкін та Є. Огарєв. визначають педагогічну грамотність як персоніфікований комплекс знань, умінь та навичок, що становлять здатність особистості передавати іншим засвоєні їм знання і соціальний досвід. Автори виділяють три основних компоненти:

1) *соціально-психологічний* – знання мотивації суб'єкта, які обумовлені його положенням у суспільстві;

2) *психологічний* – розуміння особливостей психічної діяльності, у відповідності віку;

3) *дидактичний* – уміння обирати форми та методи роботи, які необхідні для вирішення завдань.

Усі ці компоненти педагогічної грамотності пов'язані зі структурою педагогічного знання, обґрунтованої В. Гінецинським. Психологічний компонент педагогічної грамотності вимагає знання про людину, як об'єкті педагогічного впливу. Соціальний компонент педагогічної грамотності вимагає знання про колектив, як результаті педагогічного впливу, знання про засоби ефективної взаємодії у групі, команді. Дидактичний компонент педагогічної грамотності припускає знання про діяльність як засобі здійснення педагогічного впливу і включає вміння обирати форми та методи педагогічної взаємодії, які необхідні для вирішення завдань.

Отже, провідним завданням вищої школи є – формування студентів системою педагогічних знань. У сучасних умовах фахівець повинен мати не тільки навички самоосвіти, але й знання про те, як навчати інших. На підставі всього вищесказаного можна зробити висновок, формування педагогічних знань у вищому навчальному закладі можна визначити як можливість студентів на практиці застосовувати знання в нових незнайомих ситуаціях, є необхідним для розвитку значущих якостей майбутніх педагогів. Тобто повинна бути сформована педагогічна грамотність.

Гнучкість на думку Л. Мітіної – це різноманітність і адекватність дій, що виявляються, як у зовнішніх формах активності, так і у внутрішніх (психічних).

Структура педагогічної гнучкості включає наступні види: інтелектуальну, емоційну, поведінкову, що в професійній діяльності взаємозв'язані.

Майбутній фахівець спеціальної освіти повинен уміти думати, тобто організувати взаємозв'язок минулих і справжніх подій; критично

відноситися іншому аспекту розвитку наших суспільств; уміти протистояти невпевненості і складності; займати позицію в дискусіях і відстоювати свою власну думку; бачити важливість політичного і економічного оточення, в якому проходить навчання і робота; оцінювати соціальні звички, пов'язані із здоров'ям, споживанням, а також з оточенням навколишнім середовищем; уміти оцінювати витвори мистецтва і літератури. У процесі формування гнучкості педагогічних знань Р. Бендлер, Д. Гриндер зазначають, що на практиці майбутній вчитель повинен мати гнучкість у поведінки, що включає безліч реакцій поведінки. Вони вказують на уміння педагога змінювати поведінку залежно від ситуацій і обставин, тобто виявляти поведінкову гнучкість.

М. Бурно вважав, що головну роль у розвитку творчих здібностей відіграє гнучкість, що дозволяє змінити тактику і нормалізувати поведінку. Однією із головних причин що породжують труднощі у професійної діяльності вчителя є недостатня сформованість умінь саморегуляції у різних аспектах його особистісного розвитку. Поведінкова гнучкість формується й розвивається разом з удосконалюванням системи саморегуляції в цілому і її окремих компонентів.

Так Л. Мітіна стверджує під гнучкістю, пластичністю поведінки – здатність вчителя уміння відмовлятися від невідповідних ситуацій і завдань способів поведінки, засобів діяльності і розробляти або приймати нові, оригінальні підходи до проблемної ситуації.

Аналіз наукових досліджень надає підставу стверджувати про необхідність розвитку гнучкості мислення, наявності у суб'єкта певних знань, оволодіння їм способами дій, системами розумових операцій.

У статті проаналізовано професійно-педагогічна підготовка вчителів-логопедів у вищій школі, основні підходи та закономірності. на основі аналізу психолого-педагогічної літератури нами визначені основні напрями професійної підготовки фахівця в сучасних умовах. Проведений аналіз дозволяє стверджувати, що професійна підготовка вчителів повинна бути спрямована на розвиток їх професійного, особистісного потенціалу та індивідуальних особливостей. Провідним завданням вищої школи є формування у майбутніх вчителів гнучкості педагогічних знань, що сприяє розвитку умінь знаходити оптимальні рішення, бути педагогічно гнучким.

Отже, професійно-педагогічна підготовка майбутнього вчителя-логопеда включає розвиток педагогічної гнучкості, що тісно пов'язано з його особистісними якостями, яка дозволяє займати власну позицію у майбутній професійній діяльності у закладах спеціальної освіти. Подальшого дослідження потребує розробка основних критеріїв педагогічної праці при підготовці майбутніх учителів-логопедів.

Список використаної літератури

1. Васильєва М. П. Теоретичні основи деонтологічної підготовки педагога: дис...д-ра пед.наук: 13.00.04 / М. П. Васильєва. – Х. : ХДПУ ім. Г. С. Сковороди, 2003. – 432 с. **2. Гаврик І. В.** Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до іноваційної професійної діяльності: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04 / І. В. Гаврик. – Х., 2006. – 475 с. **3. Зеер Э. Ф.** Психология профессионального развития: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Э.Ф. Зеер. – М. : Издательский центр «Академия», 2006. – 240 с. **4. Пехота Е. Н.** Индивидуализация профессионально-педагогической подготовки учителя: дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04 / Е. Н. Пехота. – К., 1997. – 401 с. **5. Пінчук Ю. В.** Готовність студентів-логопедів до професійної діяльності // Дефектологія. – 2004. – №3. – С. 41–44. **6. Федорович Л. О.** Теорія і практика підготовки майбутніх педагогів-логопедів у вищих навчальних закладах / Л. О. Федорович // Імідж сучасного педагога. – 2005. – № 6-7. – С. 7–11. **7. Хмель Н. Д.** Теоретические основы профессиональной подготовки учителя: автореф. дис. д-ра пед. наук / Н. Д. Хмель – К., 1986. – 46 с.

Самойлова І. В. Сучасні умови професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя-логопеда у вищій школі

У статті обґрунтовано професійна підготовка майбутнього вчителя-логопеда. Професійна підготовка майбутнього вчителя-логопеда включає розвиток педагогічної гнучкості, що тісно пов'язано з його особистісними якостями, яка дозволяє займати власну позицію у майбутній професійній діяльності у закладах спеціальної освіти. Визначено та охарактеризовано оцінювання рівня сформованості етапам професійного становлення відповідають «фази» розвитку особистості майбутнього вчителя що входять в нове середовище педагогічного вищого навчального закладу. Проаналізовано основні підходи до професійного становлення майбутнього вчителя як складну системна характеристика, що визначає процес і результат становлення особистості як суб'єкта професійної діяльності. Провідним завданням вищої школи є формування у майбутніх учителів гнучкості педагогічних знань, що сприяє розвитку умінь знаходити оптимальні рішення, бути педагогічно гнучким.

Ключові слова: адаптація, індивідуалізація, інтеграція, організованість, соціально-професійна мобільність, комунікативність, креативність.

Самойлова І. В. Современные условия профессионально-педагогической подготовки будущего учителя-логопеда в высшей школе

В статье обоснована профессиональная подготовка будущего учителя-логопеда. Профессиональная подготовка будущего учителя-логопеда включает развитие педагогической гибкости, тесно связано с его личностными качествами, позволяет занимать собственную позицию в

будущей профессиональной деятельности в учреждениях специального образования. Определены и охарактеризованы оценивания уровня сформированности этапам профессионального становления отвечают «фазы» развития личности будущего учителя входящих в новую среду педагогического высшего учебного заведения. Проанализированы основные подходы к профессиональному становлению будущего учителя как сложную системная характеристика, определяющая процесс и результат становления личности как субъекта профессиональной деятельности. Ведущей задачей высшей школы является формирование у будущих учителей гибкости педагогических знаний, способствует развитию умений находить оптимальные решения, быть педагогически гибким.

Ключевые слова: адаптация, индивидуализация, интеграция, организованность, социально-профессиональная мобильность, коммуникативность, креативность.

Samoilova I. Current Conditions Vocational Teacher Training Future Teachers-speech Therapist at High School

In the article the training of future teachers, a speech therapist. Training future teachers, speech therapy involves the development of educational flexibility that is closely related to his personal qualities, which allows you to hold its position in future careers in special education institutions.

The process of vocational teacher training scientists define as a system characterized by the relationship and interaction of structural and functional components, which defines a set of feature characteristics, to form individual student according to the goal - to reach a new level of readiness of students to professional work.

Defined and characterized the evaluation of the formation stages of professional development correspond to "phase" of future teachers' personality within the new environment of pedagogical university. The main approaches to professional development of future teachers as a complex system characteristic that defines the process and the result of personality as a subject of professional activity. The main objective of high school is to develop in future teachers the flexibility pedagogical knowledge that contributes to the development of skills to find the best solutions, be pedagogically flexible.

The future of special education specialist should be able to assume that organize the relationship past and present events; able to withstand the uncertainty; take a position in the debate and defend their own opinion; see the importance of the political and economic environment in which learning takes place and work; evaluate social habits related to health, consumption.

Key words: adaptation, individualization, integration, organization, and social and professional mobility, communication, creativity.

Стаття надійшла до редакції 14.01.2017 р.

Прийнято до друку 24.02.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Рассказова О. І.